

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเรื่องราวของสังคมมนุษย์ไม่ว่าด้านจิตใจหรือวัตถุสามารถศึกษาได้จากวัฒนธรรมเพราะวัฒนธรรมคือผลรวมของระบบความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม กฎหมาย ประเพณี ตลอดจนความสามารถและอุปนิสัยต่างๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการเป็นสมาชิกของสังคม ดังนั้นในการศึกษา ความเข้าใจวัฒนธรรมของกลุ่มชนหรือสังคมใด ย่อมทำให้ทราบเรื่องราว วิถีชีวิตของกลุ่มชนในสังคมนั้นๆ วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มีใช้สิ่งที่มนุษย์ทำตาม สัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจจะเป็นการกำหนดพฤติกรรมหรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน วัฒนธรรมจึงต้องมีการเรียนรู้และมีการถ่ายทอด เมื่อมนุษย์เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม มนุษย์ก็รู้ว่าอะไรคือขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม และส่วนใหญ่แล้วมนุษย์จะรู้ว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ ฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมจึงเป็นความสัมพันธ์ ที่ใกล้ชิดกันมาก (อมรา พงศาพิชญ์, 2538, หน้า 1-2)

การละเล่นเป็นวัฒนธรรมการพักผ่อนหย่อนใจอย่างหนึ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการทางด้านจิตใจของมนุษย์ การละเล่นจึงปรากฏอยู่ทั่วไปในทุกสังคมเพียงแต่อาจมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามสภาพภูมิศาสตร์และสังคมแต่ละท้องถิ่น การละเล่นบางอย่างได้รับการสืบทอดต่อกันมาในแต่ละสังคม จนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างไปจากการละเล่นในสังคมอื่น การละเล่นที่นิยมเล่นกันในกลุ่มชาวบ้านตามท้องถิ่นต่างๆ เรียกว่า “การละเล่นพื้นบ้าน” เป็นวัฒนธรรมประเภทหนึ่งที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เพราะมนุษย์ได้นำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความบันเทิงให้แก่ตนเอง (จารุวรรณ ธรรมวัตร, ม.ป.ป., หน้า 119 – 128) เกิดขึ้นเพื่อความสนุกสนานร่วมกันของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่น และมีความสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องกับที่ พรศักดิ์ พรหมแก้ว (2540, หน้า 70) ได้กล่าวไว้ว่า การละเล่นพื้นบ้านเป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงของชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ โดยชาวบ้านจะคิดการละเล่นต่างๆ ขึ้นมาให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นนั้นๆ ทั้งที่เป็นสภาพทางธรรมชาติและสภาพสังคมวัฒนธรรม

เนื่องจากการละเล่นพื้นบ้านเป็นการแสดงออกเพื่อการนันทนาการ ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานทางด้านจิตใจอย่างหนึ่งของมนุษย์ ประกอบกับสภาพสังคมในสมัยก่อน เอื้ออำนวยต่อการเกิดและสืบทอดการละเล่นพื้นบ้าน ด้วยสังคมยังไม่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านการสื่อสารมากนักและรูปแบบของความบันเทิงยังไม่หลากหลายดังเช่นปัจจุบัน การละเล่นพื้นบ้านจึงปรากฏอยู่ทั่วไปในทุกสังคม เพียงแต่อาจมีรูปแบบและลักษณะการเล่นที่แตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละท้องถิ่นและการละเล่นพื้นบ้านนอกจากจะมีคุณค่าทางด้านจิตใจของมนุษย์แล้ว ยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อ และวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ อีกด้วย การละเล่นพื้นบ้านที่ปรากฏอยู่ในท้องถิ่นย่อมเกิดจากเหตุปัจจัยต่างๆ การละเล่นพื้นบ้านมีขึ้นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน เนื่องจากการผ่อนคลายความเหนื่อยยากตรากตรำอันเกิดจากการทำงานเพื่อการเฉลิมฉลองในส่วนบุคคลหรือส่วนรวมเกิดขึ้นเพราะความยินดีปรีดาที่ในบุคคลหรือสังคมประสบความสำเร็จ มีขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชาในงานบุญกุศล อันเนื่องมาจากความศรัทธาต่อศาสนา หรือเพื่อบวงสรวงผีสงเทวดา เพราะเชื่อว่าสิ่งเหนือธรรมชาติอาจบันดาลให้คุณและโทษแก่มนุษย์ได้ จึงจำเป็นต้องเซ่นไหว้บูชาสิ่งเหล่านั้น (สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2529, หน้า 165 – 166)

ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของแต่ละภูมิภาค สามารถบ่งบอกถึงกลุ่มชนหรือชาติพันธุ์ได้ เพราะแต่ละกลุ่มชนหรือแต่ละชาติพันธุ์ก็จะมีศิลปะการแสดงที่แตกต่างกันไป ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี คติความเชื่อ ตลอดจนการดำรงชีวิต ดังที่ เรณู โกศินานนท์ (2529, หน้า 1) กล่าวไว้ว่า การแสดงพื้นบ้านถือกันว่าเป็นการแสดงจากชีวิตจริงของคนในท้องถิ่นที่บริสุทธิ์ กลั่นกรองมาจากสภาพความเป็นจริงด้วยจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และความเชื่อถือตามขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเกี่ยวโยงเป็นสายธารทางวัฒนธรรม

หนังตะลุงเป็นมหรสพที่มีลีลาลักษณะการเล่นและดนตรีที่มีท่วงทำนองแปลกไปจากมหรสพอื่นๆ ของไทย หนังตะลุงกำเนิดขึ้นในภาคใต้และเล่นกันสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน จนถึงได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของเมืองใต้ หนังตะลุงเป็นมหรสพที่ผสมผสานกันของศิลปะพื้นบ้านหลายแขนง ตั้งแต่การสร้างรูปแบบของตัวหนัง บทพากย์ บทเจรจา ดนตรี และศิลปะในการเชิดสิ่งเหล่านี้ได้หล่อหลอมขึ้นมาจากขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น และสะท้อนออกมาในรูปแบบของมหรสพที่ให้ความบันเทิง และอาจจะมีความคิดในด้านต่างๆ ของผู้คนในท้องถิ่นนั้นสอดแทรกอยู่ด้วย หนังตะลุงเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของไทยอย่างหนึ่งที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีอายุยืนยาวสืบมานานหลายร้อยปีแล้ว และแม้ในปัจจุบันก็ยังเป็นมหรสพที่มีอิทธิพลต่อชีวิตจิตใจของชาวใต้อยู่ไม่น้อย (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2525, หน้า 180) หนังตะลุงนอกจากจะเป็นมหรสพที่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นแล้ว หนังตะลุงยังมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของชุมชนอีกด้วย ดังที่

ปริตตา (เฉลิมเผ่า) กอนันตกุล (2525, หน้า 1-2) กล่าวถึง บทบาทของหนังตะลุงต่อชุมชนไว้ว่า หนังตะลุงเป็นการแสดงออกและเป็นการสื่อสารที่สำคัญยิ่งระหว่างชาวบ้านครั้งในอดีต ซึ่งสังคมไทยในชนบทเป็นสังคมที่ไม่มีการใช้ตัวหนังสือ และแม้ในปัจจุบันก็ยังคงเป็นอย่งนั้นอยู่เป็นส่วนใหญ่ การแสดงออกทางมุขปาฐะของหนังตะลุงจึงเป็นสื่อที่มีความหมายเป็นพิเศษทั้งอดีตและปัจจุบัน หน้าที่หนึ่งของหนังตะลุงคือการถ่ายทอดความคิดและค่านิยมทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับจรัส ชูชื่น (2528, หน้า 1) กล่าวไว้ว่า หนังตะลุงเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่สำคัญยิ่งประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ชื่นชมของผู้ชมโดยทั่วไปอย่างแพร่หลาย เพราะกระบวนการเล่นนั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของชีวิตในสังคมได้เป็นอย่างดี นอกเหนือจากนี้ยังเป็นการชี้ให้เห็นถึงรูปแบบของสังคมในระดับต่างๆ ได้อีกด้วย และประเด็นที่สำคัญที่สุดคือการสะท้อนภาพชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมชนบท เพราะคณะหนังตะลุงส่วนมากมักจะนำข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนความสนใจของคนในชุมชนต่างๆ สอดใส่เข้าไปในเนื้อหาของเรื่องหรือไม่ก็คิดสร้างสรรค์ขึ้นมาให้เป็นมุขตลก เพื่อเป็นการล้อเลียนสังคมนั้นๆ ก็ได้และสอดคล้องกับ พรศักดิ์ พรหมแก้ว (2540, หน้า 30) ซึ่งกล่าวถึง หนังตะลุงภาคใต้ว่า เมื่อเอ่ยถึง หนังตะลุง คนทั่วไปจะนึกถึงภาคใต้ทันที ทั้งนี้เพราะหนังตะลุงเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่สำคัญยิ่งของชาวภาคใต้ ซึ่งมีมาช้านานและเป็นที่ยอมรับกันแพร่หลายในภูมิภาคนี้มาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าหนังตะลุงเป็นการละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งของภาคใต้ และเป็นที่น่าสังเกตว่าในขณะที่วันเวลาผ่านไป สังคมเปลี่ยนไป วัฒนธรรมการละเล่นหลายอย่างได้เลิกรา หรือปรับเปลี่ยนจนดูแตกต่างไปจากเค้าเดิมอย่างมาก แต่หลังตะลุงก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นหนังตะลุงไว้ได้อย่างเหนียวแน่นเป็นส่วนใหญ่ จะเปลี่ยนไปบ้างก็เฉพาะในส่วนปลีกย่อยบางส่วนเท่านั้น หลายคนจึงเรียกภาคใต้ว่าดินแดนแห่งหนังตะลุงหรือเมืองตะลุง และดูเหมือนว่าชาวภาคใต้ส่วนใหญ่ก็ภาคภูมิใจกับสมญานามนี้ไม่น้อย ในทำนองเดียวกัน ชวน เพชรแก้ว (2526, หน้า 79-93) ได้กล่าวถึง ความนิยมของชาวใต้ที่มีต่อหนังตะลุงไว้ว่า หนังตะลุงเป็นศิลปะการแสดงซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในภาคใต้ เกือบจะเรียกได้ว่า เป็นสัญลักษณ์เด่นของวัฒนธรรมภาคใต้อย่างหนึ่ง ชื่อหนังตะลุงมักจะได้อินควบคู่กับโนราและเพลงบอกเสมอจนอาจกล่าวได้ว่าหนังตะลุงเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางในหมู่ชาวบ้านชาวเมืองภาคใต้แทบทุกจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี สงขลา ตรัง พัทลุง และชุมพร ซึ่งยังคงพบเห็นค่อนข้างสูง การแสดงชนิดนี้มีความผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตของชาวบ้านอย่างเห็นได้ชัด

จังหวัดพัทลุง อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง อันประกอบด้วยจังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร อุทัยธานี และพิจิตร มีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ และ

กำแพงเพชร ทางทิศเหนือ ตะวันออก ได้ และตะวันตกตามลำดับ เป็นจังหวัดเก่าแก่มาจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย มีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เชื่อกันว่าเจ้ากาญจนาภุมาร (พระยาโคตรบอง) โอรสพระยาโคตรมเหศวรเป็นผู้สร้างเมือง เหนือฝั่งแม่น้ำน่านในปี พ.ศ. 1601 เดิมมีหลายชื่อ คือ เมืองสระหลวง เมืองโพนะบุรี เมืองชัยบวรและเมืองปากยม (สรุปบรรยายสรุปจังหวัดพิจิตร, 2552, หน้า 5) เป็นภูมิภาคหนึ่งที่เป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ ที่มีคุณค่าอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นภาษา อาหาร ศิลปหัตถกรรม การละเล่น โบราณสถานและโบราณวัตถุต่างๆ ซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้บอกถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่ได้สืบทอดส่งสมกันมาเป็นเวลานาน

หนังตะลุง หรือ หนังควน เป็นการแสดงที่เล่นกับเงาเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในภาคใต้ของประเทศไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และได้เผยแพร่เข้าสู่ภาคกลางในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งบรมราชวงศ์จักรี โดยพระยาพัทลุงได้นำเข้าไปแสดงในกรุงเทพฯ และคนกรุงเทพฯ เรียก หนังควน ว่า หนังตะลุง หนังตะลุงของไทยเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในทุกภูมิภาคของไทย แต่เชื่อกันว่าเริ่มต้นพัฒนามาจากหัวเมืองทางใต้ หนังตะลุงเป็นการละเล่นท้องถิ่น ที่มีการกระจายสูง ความนิยมมิได้หยุดอยู่แค่ภาคใต้เท่านั้นยังพบว่ามี การแสดงหนังตะลุงที่จังหวัดพิจิตร โดยเข้ามาสู่จังหวัดพิจิตรผ่านชาวไทยทรงดำที่อพยพย้ายถิ่นจากจังหวัดเพชรบุรีมาตั้งรกรากถิ่นฐานอยู่ภายในจังหวัดพิจิตรและมีการสืบทอดภูมิปัญญาด้านการแสดงหนังตะลุงจากรุ่นสู่รุ่นจวบจนถึงปัจจุบัน ต้นกำเนิดของหนังตะลุงจังหวัดพิจิตรอยู่ที่ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร การแสดงหนังตะลุงของชาวไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ทั้งนายหนัง และนักดนตรี เป็นการรวมกลุ่มแสดงกันด้วยใจรักในศิลปะการแสดงทั้งสิ้น เพราะทั้งนายหนัง และนักดนตรี ซึ่งเป็นเกษตรกรมีงานด้านเอื้อกสวนไร่นาเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับการแสดงหนังตะลุงที่ไม่ค่อยได้รับความนิยมมากนักในจังหวัดที่อยู่ในภาคเหนือตอนล่าง แต่กลุ่มศิลปินเหล่านี้ก็ยังคงรักษา และภาคภูมิใจในศิลปะการแสดงแขนงนี้ พร้อมทั้งจะถ่ายทอด และแสดงออกให้ทุกคนได้เห็นถึงความสวยงาม ความสนุกสนาน ของหนังตะลุง ซึ่งยากที่จะได้เห็นภูมิภาคนี้

สังคมไทยทุกวันนี้ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากต่างประเทศพร้อมกันทุกด้านจึงค่อนข้างจะล่อแหลมต่อปัญหาการทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละท้องถิ่น (ปราวณี วงษ์เทศ, 2525, หน้า 12) ในบางแห่งวัฒนธรรมท้องถิ่นก็อาจกล่าวได้ว่าสลายตัวไปเลยทีเดียว อันเนื่องมาจากการติดต่อสื่อสาร การคมนาคมที่ติดต่อถึงกันอย่างรวดเร็วระหว่างเมืองกับหมู่บ้าน การแพร่หลายของสื่อมวลชน ความนิยมทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ และการขาดการผสมกลมกลืน

ระหว่างวัฒนธรรมเก่ากับใหม่ จึงทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านถูกละเลยหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากคิดว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นสิ่งล้าสมัยและมีใช้เครื่องแสดงถึงความเจริญ (ชุมเดช เดชภิมล, 2531, หน้า 2) จากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว วัฒนธรรมพื้นบ้านจึงสมควรได้รับการอนุรักษ์เพื่อให้คงอยู่คู่สังคมไทยต่อไป ซึ่งหนังตะลุงตำบลไผ่รอบ จังหวัดพิจิตร เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่สมควรได้รับการดูแลและอนุรักษ์ไว้คู่สังคมไทยต่อไป

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยประวัติความเป็นมา องค์ประกอบต่างๆ ในการแสดงของหนังตะลุงในตำบลไผ่รอบ จังหวัดพิจิตร เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปการแสดงวรรณกรรมท้องถิ่นตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับนิสิต นักศึกษาและผู้สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของหนังตะลุงตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อศึกษารูปแบบของการแสดงหนังตะลุงตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร
3. เพื่อศึกษาบทบาทของหนังตะลุงที่มีต่อชุมชนตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเรื่อง หนังตะลุง: กรณีศึกษาตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้นำมาใช้ในการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเกิดและคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน ผู้วิจัยได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ประวัติความเป็นมาของหนังตะลุง ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรว่ามีแหล่งกำเนิดที่ใดและมีความเป็นมาอย่างไร ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์หาคำตอบเกี่ยวกับการเกิดและการคงอยู่ของหนังตะลุง ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

2. แนวคิดการจำแนกตามโครงสร้างของการแสดง ผู้วิจัยได้นำมาศึกษาวิเคราะห์ในหัวข้อองค์ประกอบรวมถึงการแสดงหนังตะลุงตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ตามโครงสร้างและขั้นตอนในการแสดงตั้งแต่ต้นจนจบการแสดงว่ามีลำดับและขั้นตอนการแสดงอย่างไร

3. แนวคิดเกี่ยวกับการผสมผสานทางวัฒนธรรม แนวคิดนี้ใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์หาคำตอบเกี่ยวกับการสืบทอดและการผสมผสานของหนังตะลุงเพื่อใช้ในบทบาทของหนังตะลุงที่มีต่อชุมชน ให้หนังตะลุงคงอยู่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเรื่อง หนังตะลุง: กรณีศึกษาดำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการศึกษาค้นคว้าโดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา

ศึกษาเอกสาร (Documentary Study) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดในการศึกษาดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของหนังตะลุง

1.2 ศึกษาเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบ ขนบนิยมในการแสดงและความเชื่อในการแสดงหนังตะลุงของหนังตะลุงตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

1.3 ศึกษาบทบาทของหนังตะลุงที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชนตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

2. ระยะเวลาทำการวิจัย

ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าตั้งแต่ เดือน ตุลาคม 2555 จนถึง เดือนเมษายน 2556

3. พื้นที่วิจัย

พื้นที่ในการวิจัยผู้วิจัยได้เลือกตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

4. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในกลุ่มของประชากรในชุมชนตำบลไผ่รอบ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

4.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก บุคคลที่อยู่ในคณะเช่น นายหนัง และนักดนตรี ได้แก่

4.1.1 นายพงศ์เดชภักพัฒน์ เดชอุ่ม นายหนังตะลุง คณะวัลลภน้อย บ้านเลขที่ 11 หมู่ 7 ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

4.1.2 นายเชียน สิงห์หล่อ นายหนังตะลุง คณะทอวันทอง บ้านเลขที่ 83 หมู่ที่ 1 ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

4.1.3 นายสุรเชษฐ์ ศรีบุญธรรม ลูกเขยนายรพ แห้งเมือง คณะวัลลภน้อย บ้านเลขที่ 11 หมู่ 7 ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

4.1.4 นางหนู่น แห้งเมือง ภรรยานายรพ แห้งเมือง คณะวัลลภน้อย บ้านเลขที่ 11 หมู่ 17 ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

4.1.5 นายสมคิด สิงห์ล่อ ลูกชายนายเขียน สิงห์ล่อ นายหนังตะลุง คณะทอวันทอง บ้านเลขที่ 83 หมู่ที่ 1 ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

4.1.6 นายธน ชูพันธ์ บ้านเลขที่ 2 หมู่ 17 ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ตำแหน่ง เป่าปี่

4.1.7 นายสมศักดิ์ เจสสะชา บ้านเลขที่ 4 หมู่ 4 ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ตำแหน่ง ตีกลองหนังตะลุง

4.1.8 นายเกิด เจสสะชา บ้านเลขที่ 4 หมู่ 4 ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ตำแหน่ง มือกลอง

4.1.9 นายประโลม สิงห์ล่อ บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 1 ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ตำแหน่ง ฉิ่ง ฉาบ

4.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่

4.2.1 นายอำพล เพ็ญศรี นักวิชาการวัฒนธรรม 7 ว. สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดพิจิตร

4.2.2 นางทิพวรรณ งามพานิชกิจ นักวิชาการวัฒนธรรม 6 ว. สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดพิจิตร

นิยามศัพท์เฉพาะ

หนังตะลุง หมายถึง ศิลปะการแสดงประจำท้องถิ่นของภาคใต้ เป็นการเล่าเรื่องที่ผู้กร้อยเป็นนิยายดำเนินเรื่องด้วยบทร้อยกรองที่ขับร้องเป็นสำเนียงท้องถิ่นหรือที่เรียกว่า “ว่าบท” มีบทสนทนาแทรกเป็นระยะและใช้การแสดงเงาบนจอผ้าเป็นสิ่งดึงดูดสายตาของผู้ชม ซึ่งการว่าบทสนทนาหรือการแสดงเงานี้ นายหนังตะลุงเป็นคนแสดงเองทั้งหมด

นายหนัง หมายถึง ผู้ทำการแสดงหนังตะลุงหรือผู้เชิดตัวหนังและเป็นหัวหน้าคณะรับผิดชอบความเป็นอยู่ของทุกคนในคณะและอุปกรณ์ทุกชิ้น

เล่นหนัง หมายถึง การแสดงหนังตะลุง หรือพากย์หนังตะลุงเป็นเรื่องราวพากย์ หมายถึง การให้เสียงบรรยายโดยนายหนังในระหว่างการแสดงหนังตะลุง

องค์ประกอบของการแสดงหนังตะลุง หมายถึง สิ่งต่างๆที่เป็นส่วนประกอบในการแสดงหนังตะลุง เช่น คณะหนังตะลุง เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้ในการแสดงหนังตะลุง โรงหนังตะลุง ตัวหนังตะลุง เรื่องที่ใช้ในการแสดงหนังตะลุง บทพากย์หนังตะลุง ลำดับขั้นตอนในการไหว้ครูก่อนการแสดงหนังตะลุง และขนบนิยมในการแสดงหนังตะลุง

ขนบนิยมในการแสดง หมายถึง ลำดับในการแสดงหนังตะลุงก่อนที่จะแสดงเป็นเรื่อง ซึ่งนายหนังตะลุงส่วนใหญ่ยึดถือปฏิบัติกันมาจนเป็นแบบแผนในการแสดงหนังตะลุง

การครอบมือ หมายถึง การทำพิธีให้กับลูกศิษย์ที่สามารถออกโรงได้แล้ว จะทำพิธีครอบมือให้โดยมีดอกไม้ ธูป เทียน หมาก พลุ เป็นเครื่องบูชาอาจารย์ และอาจารย์จะทำพิธีมอบตัวหนังสำคัญให้แก่ศิษย์ โดยเอารูปหนังใส่ลงในถุงผ้าขาวให้โผล่เฉพาะปลายไม้ดับ จากนั้นศิษย์จะต้องปิดตาและหมอบลงเลือกหยิบตัวหนังที่อยู่ในถุงผ้าเพียง 1 ตัว (ซึ่งตัวหนังที่หยิบได้นั้นเปรียบเสมือนการเสี่ยงทายเป็นตัวของศิษย์) เมื่อผ่านพิธีนี้แล้วศิษย์ก็จะมีคามมั่นใจและสามารถออกแสดงได้

ความเชื่อในการแสดงหนังตะลุง หมายถึง การที่คณะหนังตะลุงยอมรับว่าอำนาจเหนือธรรมชาติมีอยู่จริงและสามารถที่จะดลบันดาลให้คุณให้โทษต่อบุคคลในคณะหนังตะลุงและการแสดงหนังตะลุง แม้ว่าการยอมรับเช่นนั้นจะไม่สามารถพิสูจน์ได้แต่ก็เป็นที่ยอมรับและส่งผลต่อการปฏิบัติตามความเชื่อนั้นของคณะหนังตะลุง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบประวัติความเป็นมาของหนังตะลุง ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร
2. ได้รับองค์ความรู้ด้านองค์ประกอบของการแสดงหนังตะลุงตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้างจังหวัดพิจิตร
3. ทำให้เห็นถึงบทบาทของหนังตะลุงที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร
4. เป็นการอนุรักษ์และสืบสานการแสดงหนังตะลุงของชุมชนหนังตะลุง ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรที่กำลังจะสูญหายโดยการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร